

[Το κείμενο αυτό γράφτηκε πριν από τις εξεγέρσεις του Δεκέμβρη, μέσα στον Νοέμβρη του 2008, και το διόρθωσα χωρίς να τις λάβω υπόψη μου. Αν και σε μια πρώτη ματιά φαίνεται ανεπίκαιρο, αποκαλύπτει τα ιδεολογικά κίνητρα της συμμετοχής μου στα γεγονότα των ημερών. Πρόκειται για την συντομευμένη εκδοχή ενός δοκιμίου που επεξεργάζομαι. Στην τελική μορφή του το δοκίμιο αυτό φιλοδοξεί να είναι τόσο ένα μανιφέστο όσο και μια απόπειρα διερεύνησης των προοπτικών του ελευθεριακού σοσιαλισμού, εμπλουτισμένου με τις ιδέες μιας αναρχικής οικολογίας και την θεωρητική επεξεργασία των νέων εμπειρικών δεδομένων που διαμορφώνει η τρέχουσα πραγματικότητα. Μ.Π.]

[Πρώτο μέρος]

Η άρνησή μας να συνεχίσουμε να στηρίζουμε το απάνθρωπο, άδικο και οικολογικά καταστροφικό καπιταλιστικό σύστημα είναι δεδομένη και απαρέγκλιτα δεσμευτική. Εξίσου δεσμευτική και η απόφασή μας να εργαστούμε ώστε να δώσουμε συγκεκριμένη (όχι πάγια) μορφή στον κόσμο που οραματιζόμαστε. Επιθυμία μας είναι να διασώσουμε τη φύση και να ξεπεράσουμε τις συνθήκες και τις λογικές της ανισότητας, της κυριαρχίας, του διαχωρισμού και της εκμετάλλευσης, να δημιουργήσουμε πολύμορφες, αυτόνομες και ελεύθερες κοινωνίες, πέρα από τα φύλα, τις φυλές, τα έθνη, τα γένη και τις τάξεις – το «βασίλειο της ελευθερίας» που δεν γνωρίζει αντινομίες (αν και ως ανθρώπινο δημιούργημα κάθε κοινωνία θα γνωρίζει αναπόφευκτα διαφωνίες, αντιπαραθέσεις και συγκρούσεις).

Σε αυτή την αναζήτηση των μονοπατιών της υπέρβασης, της επαναστατικής κοινωνικής αλλαγής ένα από τα ερωτήματα που τίθενται επιτακτικά και επιζητούν τη συνδρομή μας στην απάντησή του είναι το εάν αυτές οι κοινωνίες θα είναι συγκεντρωτικές, κάθετα δομημένες κοινωνίες του ετεροπροσδιορισμού ή αν θα είναι αποκεντρωμένες, οριζόντια δομημένες κοινωνίες του αυτοπροσδιορισμού. Με άλλα λόγια, αν θα επιμεινουμε να θεωρούμε μοναδική επιλογή την με κάθε κόστος συνεχή οικονομική ανάπτυξη μέσα από την πρόοδο που υπόσχεται ότι διασφαλίζει το κράτος και η εξέλιξη της τεχνοεπιστήμης ή αν θα πρέπει να σκεφτούμε διαφορετικά, πιθανώς με όρους μιας δυνατότητας απο-ανάπτυξης της οικονομίας και πραγματικής ανάπτυξης της κοινωνίας χωρίς κράτος. Η όποια απάντηση επιλέξουμε να δώσουμε στο παραπάνω ερώτημα θα προσανατολίσει, χωρίς άλλο, τη θεωρητική κατεύθυνση, τις πολιτικές πρακτικές και τον τρόπο δράσης μας τώρα αλλά και για όσο θα χρειαστεί στο άμεσο μέλλον.

Το συγκεκριμένο ερώτημα καθαυτό μας οδηγεί στο μάλλον ήδη προφανές συμπέρασμα ότι τόσο η παραγωγική διαδικασία όσο και η διανομή και η κατανάλωση των πάσης φύσεως αγαθών, υλικών ή άυλων, που χρειάζεται και απαιτεί μια κοινωνία ανθρώπων για την επιβίωση, την αναπαραγωγή και την ανάπτυξη της, είναι πρωτίστως κοινωνικό ζήτημα και όχι απλώς ένα ζήτημα πολιτικής οικονομίας. Αφορά τη συγκρότηση της κοινωνίας και τις παραγωγικές της δυνατότητες, τις συνεπαγόμενες κοινωνικές και παραγωγικές σχέσεις των ατόμων μέσα σε αυτήν. Αφορά δηλαδή στην κατανομή της εξουσίας, στη νομή των πόρων, στον καταμερισμό και την εκμετάλλευση της εργασίας, στην ιδιοποίηση των παραγωγικών μέσων και της γνώσης από συγκεκριμένες κοινωνικές τάξεις, κ.ο.κ. Σε καμία περίπτωση πάντως δεν πρόκειται για ένα τεχνοκρατικό πρόβλημα «ορθής διαχείρισης» των «κοινών», που η «οικονομική επιστήμη» θα επιλύσει με τον έναν ή τον άλλον τρόπο, οπωσδήποτε με «αντικειμενικά» κριτήρια και με «ρεαλισμό», και που η «πολιτική», μέσω του κράτους, θα εγγυηθεί ότι, βαδίζοντας στο στέρεο έδαφος της «επιστημονικής αλήθειας», θα υλοποιήσει στην πράξη ως το μοναδικά εφικτό πρόγραμμα «ορθής οργάνωσης» της κοινωνίας, επικαλούμενη αφηρημένα το «γενικό συμφέρον» και την «ανθρώπινη πρόοδο».

Μπορεί υπό τις παρούσες συνθήκες να μοιάζει φυσικό, όμως η σχεδόν ολοκληρωτική καθυπόταξη της κοινωνίας στην οικονομία απηχεί την υποκινούμενη από την εγγενή λογική του καπιταλιστικού συστήματος υπερτροφία του ατομικού συμφέροντος έναντι του γενικού, αλλά καταδεικνύει συνάμα πώς οι άνθρωποι, όταν αναγνωρίζουν (συγγνωστά ή όχι) την πρωτοκαθεδρία του ατομικού συμφέροντος έναντι του κοινωνικού και πράττουν αναλόγως, δημιουργούν κοινωνικές σχέσεις που τους εγκλωβίζουν και τους δεσμεύουν αντί να τους απελευθερώνουν και να τους επιτρέπουν να αναπτυχθούν σύμφωνα με τις ιδιαίτερες δυνατότητές τους. Η εξατομίκευση και η αλλοτρίωση των ανθρώπων στο πλαίσιο της επέκτασης των καπιταλιστικών παραγωγικών σχέσεων και του αστικού πολιτισμού προκάλεσε σταδιακά την αποσάθρωση των θεμελίων της συνοχής των κοινωνιών, και ευνόησε την υπερτροφία του αστικού κράτους, που αναπτύχθηκε εξ αρχής ως απαραίτητος διαμεσολαβητικός θεσμός για την εύρυθμη λειτουργία της καπιταλιστικής οικονομίας της αγοράς.

Παρά όμως τις όποιες ποικίλες συζητήσεις που προφανώς εγείρει ένα τέτοιο ζήτημα, πιστεύω ότι θα πρέπει να επιμείνουμε στο αρχικό μας ερώτημα. Στις συνδηλώσεις του ερωτήματος αυτού, και συνεπώς και στα συνεπαγόμενα της όποιας απάντησης πιθανώς θα δοθεί, διακυβεύονται πολλά. Πρωτίστως, η δυνατότητα διαμόρφωσης μιας εφικτής εναλλακτικής λύσης, που θα μπορούσε να αποτελέσει ένα «μοντέλο» κοινωνικής οργάνωσης το οποίο θα ήταν μια πειστική αντιπρόταση στα πολύπλοκα ζητήματα που αφορούν τις κοινωνίες στην ιστορική φάση που βρισκόμαστε σήμερα.

Κάθε ανάλογη πρόταση δεν πιστεύουμε ότι πρέπει να διατυπωθεί ως πρόγραμμα ενός πολιτικού κόμματος (που ως πολιτικός σχηματισμός δεν μπορεί παρά να είναι κατάλοιπο του παλαιού που πρέπει να ξεπεραστεί), αλλά μέσα από ένα μαζικό κοινωνικό κίνημα των κινήματων με ελευθεριακό προσανατολισμό, που θα οικοδομήσει μέσα από την ίδια την ανάπτυξη του διαφορετικές, μη καπιταλιστικές, μη εξουσιαστικές, αυτόνομες και ελεύθερες σοσιαλιστικές κοινωνίες, όχι καταλαμβάνοντας την εξουσία, αλλά εξαλείφοντάς την στην πράξη, εκριζώνοντας ταυτοχρόνως τις προϋποθέσεις ύπαρξης και αναπαραγωγής της σε ολόκληρο το φάσμα των κοινωνικών σχέσεων και ελέγχοντας αποτελεσματικά τις απαραίτητες να διατηρηθούν μορφές της.

Δεν φτάνει, όμως, μόνον αυτό: ένα τέτοιο κίνημα πρέπει να αναλάβει επίσης την ευθύνη να απελευθερώσει τη φύση από το «αντικείμενο φύση» το οποίο, ακριβώς ως αντικείμενο, υποτάσσεται σε μια διπλή κυρίευση στον αστικό πολιτισμό, οδηγούμενη με βήμα ταχύ στον πλήρη αφανισμό. Η κυριαρχία αυτή επί της φύσης επιβάλλεται, αφενός, ως εννοιοποίηση, δηλαδή ως «επιστημονική γνώση», αναπαράσταση της ολότητας ή της μερικής όψης του έκαστου είναι ή του εκάστοτε γίνεσθαι, με αιτιώδη συνάφεια και σύμφωνα με έλλογα σχηματισμένες γενεαλογικές αλυσίδες, ταξινόμηση σε κατηγορίες, είδη και γένη, που την καθιστούν ελέγξιμη και χειραγωγήσιμη, και, αφετέρου, ως κυριολεκτική υπόταξη της ίδιας της υλικότητας της φύσης, την οποία εκμεταλλεύεται με κάθε τρόπο η τεχνολογία και η τεχνική στο ρυθμό που υπαγορεύουν πρωτίστως όχι οι ανθρώπινες ανάγκες, οι επιθυμίες και τα ενδιαφέροντα, αλλά σύμφωνα με την αδηφάγο, καταστρεπτική λογική του κεφαλαίου και του κέρδους.

Η ανάπτυξη της γνώσης, της επιστήμης και της τεχνολογίας, στο πλαίσιο του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, στρέφεται, παρά τις όποιες διακηρυγμένες προθέσεις της, στον εργαλειακό ορθολογισμό των μέσων• επιδιώκοντας την αποτελεσματικότητα, τη λειτουργικότητα και την αποδοτικότητα, εξυπηρετώντας δηλαδή το κεφάλαιο, εγκαταλείπει στη λήθη της αοριστίας τους σκοπούς. Πραγματιστική και θετικιστική, μακριά δήθεν από απατηλά και υποκειμενικά ηθικά κριτήρια, άσπιλη τάχατες από ιδεολογίες, η απατηλά ουδέτερη δραστηριότητα της τεχνοεπιστήμης αποκτά έναν αυτόνομο γνωσιολογικό προσδιορισμό που δεν λαμβάνει ουσιαστικά υπόψη του καμία άλλη αρχή πέρα από την ίδια την εξέλιξή της, μακριά από κάθε κοινωνικό έλεγχο και ηθική δέσμευση. Ήδη από τα πρώιμα στάδιά τους στις απαρχές της νεωτερικής εποχής, τεχνοεπιστήμη, κεφάλαιο και κράτος είναι άρρηκτα συνδεδεμένα, σε μια συμβιωτική σχέση που αλληλοτροφοδοτεί την ανάπτυξή τους σε βάρος, όπως αποδεικνύεται εν τέλει, της φύσης και της κοινωνίας. Παρά τις όποιες, και είναι σίγουρα πολλές, ορατές βελτιώσεις στην καθημερινή ζωή των ανθρώπων, δεν μπορούμε να είμαστε βέβαιοι για το θετικό ισοζύγιο της υλικής ανάπτυξης αν δεν προσμετρήσουμε τις σοβαρές απώλειες κυρίως σε αυτό που αποκαλούμε «περιβάλλον», στον ίδιο δηλαδή τον κόσμο μας. Μια υπ' αυτούς τους όρους ανασκόπηση των δεδομένων προκαλεί αναμφίβολα βαθύ σκεπτικισμό.

Αν κάθε επιστημονική και τεχνολογική ανακάλυψη είναι «πρόοδος», μια ακόμα «κατάκτηση του πνεύματος», είναι, ταυτοχρόνως, και μια κοινωνική επιταγή με ισχυρότατη δύναμη αναπροσδιορισμού των οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών σχέσεων: αυξάνοντας την πολυπλοκότητα της διαχείρισης και τη διαμεσολάβηση ολοένα και πιο αδιαφανών στρωμάτων εξειδικευμένης γνώσης, αποξενώνονται όλο και περισσότερο οι άνθρωποι από τον εαυτό τους, την εργασία τους, τα αντικείμενα, την κοινωνία και τον κόσμο γύρω τους.

Πολιτισμός σήμαινε ανέκαθεν υποταγή της φύσης. Οι άνθρωποι δεν έχουν άλλον τρόπο να συντηρήσουν και να αναπαράγουν την ύπαρξή τους παρά μόνο μεταβολίζοντας τη φύση με την εργασία τους, αποσπώντας από αυτήν αξίες χρήσεις με την οποία παράγουν τη ζωή τους, επινοούν και αναπτύσσουν τις δυνατότητές τους. Η ποιοτική αλλαγή σε αυτή τη σχέση που επέφερε η ανάπτυξη των παραγωγικών δυνατοτήτων των ανθρώπων (αιτία και αποτέλεσμα ταυτοχρόνως ποικίλων παραγόντων και συγκεκριμένων ιστορικών συνθηκών), και η οποία έλαβε τη μορφή του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, κυρίως από τη

δεύτερη, τη βιομηχανική φάση και ύστερα, οδήγησε στην εντατική υπερεκμετάλλευση κάθε δυνατότητας που μπορεί να αποφέρει κέρδος. Η ραγδαία εξάπλωση των καπιταλιστικών σχέσεων διατάραξε μέσα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα την ισορροπία που διατηρούσε σχεδόν αμετάβλητες τις περιβαλλοντικές συνθήκες επί πολλούς αιώνες, πιθανώς κατά ανεπανόρθωτο τρόπο.

Είναι νομίζω πρόδηλο ότι η κριτική ανάλυση είναι απαραίτητη προκειμένου να κατανοήσουμε σαφέστερα τις ενδεχόμενες δυνατότητες που παρουσιάζονται στην παρούσα φάση, και τους πιθανούς όρους ανατροπής του καπιταλιστικού συστήματος, με στόχο την απελευθέρωση της φύσης, της κοινωνίας και των ανθρώπων. Μια τέτοια ανάλυση έχει νόημα φυσικά μόνο σε σχέση με αυτόν τον επαναστατικό σκοπό, όταν γίνεται δηλαδή από μια ενσυνείδητη θέση για την εκ θεμελίων αλλαγή της κοινωνίας, ειδάλλως εκπίπτει σε ακόμη μία θετικιστική επιστημονική εποπτεία, δηλαδή σε γνώση που μπορεί να συσσωρεύεται και να αναπαράγεται όπως το οικονομικό κεφάλαιο, έτοιμη ανά πάσα στιγμή προς χρήση αναλόγως το ζητούμενο, ιδεολογικοποιημένη αλλά χωρίς ηθική στάση, ο ιδιότυπος φετιχισμός μιας εξουσιαστικής «αλήθειας» που εύκολα μετατρέπεται σε εμπόρευμα. Αυτή η «γνώση» είναι προφανές ότι δεν μπορεί με κανέναν τρόπο να φωτίσει το δρόμο μας για τον αυτοπροσδιορισμό και την αυτοπραγμάτωση, να οδηγήσει δηλαδή στην επινόηση των δυνατοτήτων μας ως μορφών ανάπτυξης της ύπαρξής μας, των ατόμων και της κοινωνίας, καθώς πραγματοποιεί τον ζωντανό κόσμο, επιβάλλοντας την εργαλειακή ορθολογικότητα του ωφελιμισμού και του πραγματισμού και μας βαστάει δέσμιους στο κάτεργο της ανάγκης, στη φυλακή του κεφαλαίου και της ανταλλακτικής αξίας, σ' έναν κόσμο-βασιλείο του εμπορεύματος. Ο φετιχισμός του εμπορεύματος παγώνει τη διαδικασία (τη ζωντανή εργασία και τις κοινωνικές σχέσεις που τη μετατρέπουν σε νεκρή εργασία, σε συσσωρευμένο κεφάλαιο) σε μορφή που εξωτερικεύεται και αποκτά υπόσταση ως ανταλλακτική αξία, γίνεται δηλαδή εμπόρευμα που δεν είναι πλέον απλώς προϊόν με χρηστική αξία. Εμπόρευμα που συνάπτει αξιακές «σχέσεις» με άλλα εμπορεύματα-υποστάσεις, δημιουργώντας έναν μεταφυσικό κόσμο των εμπορευμάτων και των ανταλλακτικών αξιών. Όμως, ο φετιχισμός αυτός δεν είναι μόνο συνεπακόλουθο της ιδεολογίας που συγκαλύπτει τις πραγματικές κοινωνικές σχέσεις που παράγουν την αξία, τις σχέσεις εκμετάλλευσης που αποσπούν την υπεραξία της εργατικής δύναμης (της παραγωγικής ικανότητας των ατόμων, είτε αυτή είναι χειρωνακτική είτε διανοητική) που εκμισθώνεται για την παραγωγή κάθε λογής εμπορευμάτων, υλικών ή άυλων, όντας εμπόρευμα η ίδια• είναι η αντανάκλαση στο συμβολικό επίπεδο των ιδίων αυτών των σχέσεων υπεξαίρεσης της υπεραξίας, δηλαδή των σχέσεων ανισότητας ως προς την ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και της ίσης πρόσβασης σε αυτά, της εκμετάλλευσης αλλά και της γενικότερης άνισης κατανομής της εξουσίας σε κάθε επίπεδο της κοινωνίας.

Η ανταλλακτική αξία, εκφρασμένη ως «τιμή» (που είναι κυμαινόμενη συγκριτικά, και όχι σταθερή και άπαξ), εμπλέκει τα άτομα σε ένα «αντικειμενικό» σύστημα συγκρίσιμων αξιών, που το ίδιο γίνεται μέτρο για ολόκληρο τον υπόλοιπο κόσμο, όπως γίνεται και για το κάθε άτομο, που μπορεί πια να προσαρμόζει την «ανορθολογική» βιωματική εμπειρία του σε ένα «ορθολογικό», εξωτερικό και «αντικειμενικό», σύστημα τιμών. Σε έναν τέτοιο κόσμο, όπου το «κάθε πράγμα έχει την τιμή του», όπου κάθε τι είναι «εμπόρευμα», η κατοχή του μέσου-χρήματος που μπορεί να ανταλλαχτεί με κάθε εμπόρευμα ως αφηρημένο γενικό ισοδύναμο, ο «πλούτος» με άλλα λόγια, γίνεται δυνάμει σκοπός για τον καθένα: το κλειδί για έναν υλικό παράδεισο, που δεν κείται στο επέκεινα, αλλά είναι εδώ, και ασκεί μια ακατανίκητη γοητεία σε όλους. Αν και δεν έχουν περάσει όλοι τις πύλες του, είναι πολλοί εκείνοι που το έχουν κάνει και ακόμα περισσότεροι εκείνοι που έχουν κρυφοκοιτάξει πίσω απ' αυτές, αποδεικνύοντας ότι πρόκειται για απτή πραγματικότητα και όχι απλώς για χίμαιρα. Όλοι μπορεί να βρουν τη θέση τους εκεί ή, τουλάχιστον, έτσι ελπίζουν... Και είναι αναμφίβολα πολλοί εκείνοι που θα υπερασπιζονταν ακόμα και με τη ζωή τους το δικαίωμά τους στην ελπίδα αυτή.

Πώς, λοιπόν, μπορεί να οργανωθεί και να πραγματοποιηθεί η συνολική ρήξη (η ανατροπή του καπιταλισμού δηλαδή) στο πλαίσιο ενός τέτοιου συστήματος, που υπόσχεται τον επί γης παράδεισο και που, αν και σε αρκετά περιορισμένο βαθμό προς το παρόν, καταφέρνει να υλοποιήσει αυτήν την υπόσχεση έστω για κάποιους, ενώ παράλληλα καλλιεργεί επιμελώς την προσδοκία ότι θα έρθει κάποτε η ώρα που αυτή η ευημερία θα μας αφορά πραγματικά όλους; Πώς πείθεις τους ανθρώπους να καταπνίξουν την επιθυμία τους για εκείνο που είναι απτό, που αν και απόμακρο μοιάζει να είναι εφικτό, προς χάρη της περιπέτειας στο αχαρτογράφητο άγνωστο, στο μη εμπειρικά βιωμένο; Πώς νομιμοποιείται ένα συλλογικό πρόταγμα ριζικής κοινωνικής αλλαγής, όταν στις μέρες μας φαντάζει, αν μη τι άλλο, τουλάχιστον ανέφικτο, μη συναφές με τις τάσεις εξέλιξης της κατακερματισμένης πραγματικότητας που βιώνουμε σχεδόν όλοι στις κοινωνίες που ζούμε;

Όσο οι άνθρωποι καταφέρνουν, έστω και δύσκολα, να «φέρνουν βόλτα» τα ζητήματα της καθημερινής επιβίωσης και των (διαφορετικών κατά περίπτωση), άμεσων κυρίως, αναγκών τους, οι σχέσεις τους αναπαράγονται λίγο πολύ εντός των ορίων της σχετικής «συναίνεσης», εντός της ιδεολογίας του συστήματος. Βαρυγκωμούν, αντιδρούν σποραδικά,

αλλά σε γενικές γραμμές εντάσσονται και υποτάσσονται στην ανάγκη, στη συνήθεια και στις συνθήκες. Δεν αναζητούν, σε πρώτο λόγο, παρά τη βελτίωση εκείνων των δυνατοτήτων που θεωρούν απαραίτητες για τη ζωή και την ευημερία τους, προβάλλοντας τις επιθυμίες τους μέσα στην κοινωνία της αφθονίας που τους περιβάλλει ολοκληρωτικά σχεδόν, στιλπνή εικόνα που υπόσχεται ευμάρεια και πλέρια ευτυχία. Αυτή η εικόνα είναι αυθύπαρκτη, μια αυτοτελής «πραγματικότητα», καιρία διαμεσολάβηση μεταξύ γίνεσθαι και είναι, μεταξύ ζωντανής και νεκρής εργασίας. Η αλήθεια ωστόσο είναι ότι η εικόνα αυτή έχει αμαυρωθεί ανεξίτηλα και δεν ανταποκρίνεται πια στον ιδεολογικό της ρόλο, δεν αντανακλά καθαρά πια την «συλλογική επιθυμία». Το χαριστικό δε πλήγμα στην λάμψη της το έδωσε η τρέχουσα «οικονομική κρίση», που, κατά τα φαινόμενα, σύντομα θα μεταβληθεί σε κοινωνική, φέρνοντας στην επιφάνεια την από καιρό σοβούσα δυσαρέσκεια που προκαλεί σε όλο και περισσότερους ανθρώπους το χάσμα προσδοκιών, υποσχέσεων και πραγματικότητας. Ο ταξικός πόλεμος αναπόφευκτα θα κορυφωθεί, αφού τα αδιέξοδα πολλαπλασιάζονται όσο το κοινωνικό χάσμα διευρύνεται. Όμως, στα ρήγματα που προκαλούν οι συγκρούσεις είναι που φυτρώνει ο σπόρος της ελπίδας για τη ριζική κοινωνική αλλαγή.

Για να καρποφορήσει, ωστόσο, η όποια ελπίδα μιας τόσο μεγάλης αλλαγής πρέπει, πρώτα απ' όλα, να εδραιωθεί η συνείδηση του γεγονότος ότι οι άνθρωποι είναι δημιουργοί της ιστορίας τους, και ότι καμία άλλη εξωτερική, μεταφυσική ή ό,τι άλλο δύναμη, πέρα από τις ίδιες τις υλικές προϋποθέσεις ύπαρξής τους, που αποτελούν σε κάθε περίπτωση το όριο, δεν παρεμβαίνει για να τους επιβάλει τη θέλησή της και να τους υποδείξει τις επιλογές τους. Ότι μπορούν, υποκείμενοι πάντοτε σε περιορισμούς, να αλλάξουν τις συνθήκες της κοινωνίας τους με τη δράση τους και να διαμορφώσουν οι ίδιοι τη ζωή τους.

Μήπως, λοιπόν, η επανάσταση δεν είναι πλέον εφικτή γιατί δεν τη θεωρούμε εμείς εφικτή ή, εν τέλει, είναι οι αντικειμενικές συνθήκες εκείνες που πραγματικά προδιαγράφουν όχι μόνο το ανέφικτο αλλά και την αποτυχία της; Αντίστροφα, δεν οφείλουμε κατά λογική συνέπεια να παραδεχτούμε ότι μπορούμε να αναθεωρήσουμε τις αντιλήψεις μας για το εφικτό ή όχι της επανάστασης, και ότι, αν υπάρχουν πράγματι αντικειμενικές αντεπαναστατικές συνθήκες, υπάρχουν και αντικειμενικές επαναστατικές συνθήκες;

Στον αντίποδα αυτής της επαναστατικής ρητορικής, που στα μάτια των σκεπτικιστών αντιπάλων της εμφανίζεται να καλύπτει κάτω από τον μανδύα της απελευθέρωσης τις πληγές του ολοκληρωτισμού, της ανελευθερίας και της καταπίεσης του ατόμου, αφού μια επανάσταση δεν μπορεί ποτέ να γίνει εξ ονόματος όλων ούτε να ικανοποιεί τις ετερόκλητες επιθυμίες τους ή τα συγκρουόμενα ατομικά συμφέροντά τους, η άποψη που προκρίνει τη σταδιακή μετάβαση σ' έναν καλύτερο κόσμο, με ήπια μέσα και όσο το δυνατόν πιο «ορθολογικές» (με άλλα λόγια «ασφαλείς» και «σίγουρες») επιλογές μέσα στα όρια του «εφικτού», πείθει πιο εύκολα, επικαλούμενη την «κοινή λογική» και εκμεταλλευόμενη τον κομφορμισμό, την ανασφάλεια και τους βαθιά ριζωμένους φόβους των ανθρώπων. Το κύριο επιχείρημα αυτής της θέσης είναι ότι αλλάζοντας σιγά-σιγά τα πράγματα, με διορθωτικές παρεμβάσεις και επί μέρους μεταρρυθμίσεις, μπορούμε να δημιουργήσουμε καλύτερες συνθήκες ζωής, και να χτίσουμε σταδιακά μια πιο δίκαιη κοινωνία στο μέλλον. Εν τω μεταξύ, αυτή η παραδοχή υπονοεί ότι το υπάρχον είναι ό,τι καλύτερο δυνατόν στις δεδομένες συνθήκες, αφού κάθε φάση της εξέλιξης είναι αναβαθμός που μας φέρνει ολοένα και πιο κοντά στην «αγαθή κοινωνία».

Αν στην πρώτη προσέγγιση ο κίνδυνος που εγκυμονεί η σωτηριολογική-λυτρωτική παρέμβαση μοιάζει να προεξοφλεί ότι κάθε απόπειρα επαναστατικής αλλαγής θα καταλήξει, νομοτελειακά σχεδόν, στην αποτυχία και πιθανότατα σε μια ολοκληρωτική κοινωνία, που θα δημιουργήσει πολύ περισσότερα και κρισιμότερα προβλήματα απ' όσα ενδεχομένως θα καταφέρει να επιλύσει, στη δεύτερη, ο κίνδυνος παίρνει τη μορφή μιας μάλλον τραγελαφικής αέναης σκιαμαχίας με τα χιλιάδες επί μέρους προβλήματα που ανακύπτουν συνεχώς από την εγγενή δυναμική του ίδιου του καπιταλιστικού συστήματος, και τα οποία, όσο και αν είναι αλληλένδετα, αποσπώνται και αποκτούν τη δική τους οντότητα, μέσα από την αντίφαση και τη συνεχή τριβή του «ιδιωτικού» με το «δημόσιο», ζητώντας επιτακτικά την αδύνατη να επιτευχθεί υπό τις παρούσες συνθήκες οριστική λύση τους, βυθίζοντας έτσι το σύστημα σε παρατεταμένη πολύμορφη κρίση (κοινωνική, οικονομική, περιβαλλοντική) και τους ανθρώπους στη «σχιζοφρένεια».

πηγή: <http://futura-blog.blogspot.com/2009/01/blog-post.html>